

Ivan Macut

Ivica Musić, Geniji, varalice i oni treći. Ogledi o odnosu znanosti i vjere, Naša ognjišta – Kršćanska sadašnjost, Tomislavgrad – Zagreb, 2017., 190 stranica

Knjiga autora Ivica Musića pod naslovom *Geniji, varalice i oni treći. Ogledi o odnosu znanosti i vjere* strukturirana je na sljedeći način: *Predgovor* (akademik Vladimir Paar), *Buđjak povijesnih otpadaka*, *Zloduh u samostanskome vrtu*, *Slijepo crijevo* evolucije, *Istina na pola koplja*, *Jezik nejačadi*, *Pogovor* (prof. dr. sc. Ivo Žanić), *Osvrti na knjigu*, *Zahvale te na koncu Kazalo imena i pojmova*.

U predgovoru akademik Paar o samoj knjizi i autoru, između ostaloga, kaže sljedeće: „U ovoj sjajnoj polemičnoj i poučnoj knjizi autor upozorava na problem iskrivljavanja i falsificiranja odnosa znanosti i vjere koji je aktualan osobito danas zbog agresivnoga napada na vjeru s ateističkih i političkih pozicija, uz zlouporabu znanosti kao oruđa koje navodno ruši vjeru. U obliku gotovo neovisnih eseja, ali uz jedinstvenu nit vodilju izraženu u zajedničkoj metodologiji, autor originalno, egzemplarno, zorno i uvjerljivo ukazuje na zablude i obmane koje se vješto i planski podmeću kao istina, za koje pak većina ljudi uopće nije svjesna da je riječ o dobro konstruiranim lažima. Za razgoličivanje spomenutih prijevara u ovoj se knjizi rabi metoda seciranja nekih konkretnih slučajeva iz povijesti velikih znanstvenih otkrića koja su u temeljima današnje civilizacije, pri čemu se mogu susresti zanimljivi i uzbudljivi događaji i scene iz života glavnih aktera. Poseban se naglasak stavlja na ateistički radikalizam usmjeren protiv Crkve te na njegovu filozofsku i političku pozadinu.” (str. 9).

Imajući u vidu ove uvodne riječi akademika Paara, želimo ukratko predstaviti pojedine dijelove ove knjige. Prvi dio autor je naslovio skupnim nazivom *Buđjak povijesnih otpadaka*. U ovome uvjetnom prvom poglavlju autor izlaže sedam tema: Kako nastaju (crne) legende; Slijepi knjižničar Jorge iliti mračni srednji vijek; O čovjeku koju je mogao „pojести” Aristotela; Lutherova tintarnica i nečastivi u liku kanonika; Tasmanijska neman i kolerični učenik iz Pise; Tajna Kleopatrina nosa i Voltairove smrti te, na koncu, Prokrustova postelja na francuski način. U prvom tekstu autor raskrinkava način na koji nastaju crne legende. U tekstu

lucidno prikazuje nastanak zlih legendi o Hrvatima kao narodu, ali također spominje i Katoličku Crkvu protiv koje se olako pleću raznorazne lažne legende. O tome autor piše: „Osobito je na udaru Katolička crkva. Neprestano se podgrijavaju nevjerojatne priče o stoljetnim urotama, o skrivenim tajnama koje od očiju javnosti i po cijenu vlastitog života čuvaju crkveni mračnjaci, o sablažnjivim epizodama iz života crkvenih dostojanstvenika i tomu slično. U taj niz falsifikata svakako ulazi i tvrdnja o neprijateljskom odnosu Katoličke crkve prema znanosti i njezinu razvoju” (str. 18). Autor u ovome prvom eseju raskrinkava laž da su znanost i vjera u stalnom sukobu te da znanost iz tog sukoba izlazi kao pobjednik. To je prema autoru obmana „koju su osmislili francuski prosvjetitelji, zdušno prihvatili protukršćanski mislitelji 19. stoljeća, u praksu nastojali dokazati protagonisti totalitarnih sustava 20. stoljeća”, a na koncu „ateistički fundamentalisti na pragu 21. stoljeća u ime znanosti i poradi sveopće dobrobiti i napretka čovječanstva pozvali na konačan obračun s najvećim zlom u povijesti čovječanstva – religijom” (str. 18). Za autora ovo i nije najveći problem, nego je problem u tome što i kršćani takvo nešto olako prihvaćaju i na to nepromišljeno nasjedaju te zaključuje: „Odnos između znanosti i religije prebogat je i šarolik da bi ga se opisalo nekom jednostavnom formulom, pogotovo ne onom koja apostrofira samo nesuglasje” (str. 19).

Od ostalih eseja iz prvoga poglavlja želimo još ukratko predstaviti i vrlo zanimljivi tekst o Martinu Lutheru i crnoj mrlji na zidu. Naime, autor donosi jedan, po svemu sudeći legendarni događaj, koji se zbio za vrijeme života Martina Luthera. Luther je prevodeći Sveto pismo na narodni njemački jezik imao „prigodu” susresti se s đavlom koji ga je posjetio u njegovoj sobi u kojoj je radio i zatražio od njega da se ostavi tog posla prevodenja Svetog pisma. Luther je na njega bacio crnu staklenku punu crne tinte te je do današnjeg dana na tome mjestu ostala crna mrlja kao „podsjetnik” na taj događaj. Autor se ovim koristi kako bi temu usmjerio na drugi kolosijek, tj. u igru uvodi znanstvenika Kopernika koji je u katoličkim krugovima bio izrazito cijenjen kao znanstvenik te su mu čak i vrata Vatikana uvijek bila otvorena, a njegova su djela rado čitali i pape Klement VII. i Pavao III. Autor nadalje pripovijeda kako se čak i papa Grgur XIII. za reformu kalendara poslužio nekim njegovim spoznajama. Autor se pita zašto je onda Kopernik svoje slavno djelo objavio neposredno prije svoje smrti? Kopernik je bio svjestan kako postoje

snažni tadašnji dokazi koji se protive njegovoj teoriji. Budući da su spoznaje i saznanja tadašnje fizike bili ograničeni, nije ni čudo koji su mu prigovori bili upućivani, a na što ni sam Kopernik nije mogao smisljeno i znanstveno odgovoriti: „Zbog vrtnje na Zemlji neprestano bi morao opažati nezamislivo snažan vjeh vjeha” itd. Iako je bio kao znanstvenik umjeren, ipak nakon njegove smrti njegova djela dolaze na Indeks crkvenih knjiga, ali ne zbog njega samoga, nego zbog „svadljivog i slavohlepnoga Galileja” (str. 31), zaključuje autor svoje sadržajno promišljanje.

Druga grupa eseja omeđena je naslovom *Zloduh u samostanskome vrtu* te sadržava svega tri teksta, ali sadržajem duži od onih iz prethodnog poglavlja: Isus pod paljbom; Šešir umjesto aureole te Nova religija veličine njezina utemeljitelja. U prvom eseju o Isusu autor prikazuje tzv. „teze o prijevari” u odnosu na Isusa i kaže kako se te teze zadnjih dvjestotinjak godina šire u svim pravcima: od toga da su učenici ukrali Isusovo tijelo do toga da Isus nikada nije ni postojao nazivajući ga pukim mitom. „Svoja uvjerenja (...) ponajvećma zasnivaju na navodnome nedostatku neovisnih povijesnih izvora koji bi potvrditi Isusovu povijesnu opstojnost” (str. 55) te autor malo dalje nastavlja: „Svakako je znakovita činjenica da isti autori koji osporavaju Isusovu povijesnu egzistenciju nikada nisu zanjekali primjerice Muhamedovu povijesnost iako je njegova prva biografija napisana više od stoljeća poslije njegove smrti i, dakako, dolazi iz prorokova miljea. Poteškoća ne vide i kada je riječ o Budi čija je prva biografija nastala u prvome stoljeću, što je vremenski raspon od najmanje pola tisućljeća” (str. 56). Autor tvrdi da se to više potvrđuju novozavjetni tekstovi o Isusu kako antropološka, paleontološka i ostala istraživanja duše istražuju, te svoj govor o postojanju Isusa Krista zaključuje zanimljivim riječima: „Povijesni dokazi jamstvo su da se Isus iz Nazareta ni u kojemu slučaju ne može ozbiljno etiketirati kao teološka invencija nekolicine zanesenjaka ili okorjelih bogohulnika. Nastanak i širenje kršćanstva nezamislivo je bez snažnog sidrišta u historijskome Isusu” (str. 58).

Treći dio knjige pod skupnim nazivom *Slijepo crijevo evolucije* sadržava sedam povezanih tekstova: Uglednik s Olimpa ili plagijator bez parnjaka, Nadčovjek u invalidskim kolicima, Opsjenarima na duge staze, Trbuhozborac s tisućama bjesova u torbi, Gorostas na staklenim nogama, Lovac na slavu i Minotaur s kravatom te zadnji tekst Ja, sebični gen. U ovom zadnjem tekstu autor se argumentirano obračunava i prokazuje suvre-

meni ateizam i njegove zastupnike. Polazi od tvrdnje njemačkog filozofa Nietzschea da nema Boga, a nastavlja i s domaćim autorima poput Miroslava Krleže i ostalih. Budući da ateizacija nije išla predviđenom brzinom, nastavlja dalje autor, onda su je nastojali požuriti „smatrajući to vlastitim poslanjem i stvarju časti. S maljem znanosti u rukama odlučili su religiji porazbijati sve prozore, a u Božji lijes zakucati posljednji čavao” (str. 110). Znanstveni ateisti tvrde kako je jedini ispravni pristup stvarnosti znanstveni pristup. Religija je izmišljotina, mit, neznanstvena itd. Samo je evolucija sposobna protumačiti nastanak i razvoj svijeta, a Bog je pri tome samo iluzija. Nadalje, religija ima cilj masu držati u potlačenosti, ropstvu i neznanju. Ovo su samo neke tvrdnje koje suvremeni ateisti i danas upotrebljavaju kako bi diskreditirali religiju te s njom i Boga. „Nije to prvi put u povijesti da se potencira sukob između znanosti i vjere, no novost je strateška žestina kojom se militaristički ateisti obrušavaju na svoje neistomišljenike te njihova masovna popularnost na početku novoga tisućljeća” (str. 110). Autor donosi i riječi Richarda Dawkinsa kako bi potkrijepio svoju tvrdnju. Nadalje, u ovome svom promišljanju autor primjećuje i krajnju mržnju prema vjeri koja ide do te mjere da ju se opisuje kao nešto zlo. „Za nove ateiste ona je mračnjačka, fundamentalistička, pogibeljna pojava koja raspiruje vjersku zaslijepljenost, služi kršenju osnovnih ljudskih prava, potiče ratove, dovodi do zlostavljanja djece, potkopava razvoj znanosti, zavodi na pomisao kako je ona jedini temelj moralnosti itd.” (str. 112), a o Bogu odlučno tvrde i neumorno govore kako je sitničav, nepravedan, ništa ne oprašta, ženomrzac, homofoban, rasist (usp. str. 112).

Na sve ove silne i teške kritike i optužbe, autor čitateljima postavlja provokativno pitanje: što u nama izaziva potrebu da anonimno nekomu novčano pomognemo pa čak i u najudaljenijim krajevima svijeta, odakle Samarijanac u nama? Ateisti na ovo pitanje odgovaraju da je za to odgovoran tzv. „sebični gen”. Radi se u biti o tome da i onda kada činimo dobro, to činimo jer smo duboko egoistični i mislimo samo na sebe. Tako čovjek po ovim misliocima postaje sluga gena koji se njima poigrava i upravlja kako god želi te autor zaključuje ovim riječima: „Time su ga u ime slobode zatvorili u čvrsti kavez determinističkih zakona prirode kao što je to slučaj sa životinjama. Eto u kojoj se radionici klešu nadgrobne ploče Bogu i ljudskom dostojanstvu. Iz te su jazbine izmiljeli mnogi pamfleti i provokativni natpisi poput onih

na autobusima to su se vozili ulicama Londona i Barcelone: *Vjerojatno nema Boga. Sada se prestanite brinuti i uživajte u svojem životu.* Ima li pravo Montaigne koji kaže da smo svi mi bogatiji nego što mislimo ili pak Sokrat koji tvrdi da većina ljudi kroz život hoda poput mjesečara? Pitajmo sebični gen!” (str. 114).

Četvrti dio ili poglavlje knjige autor je naslovio *Istina na pola koplja* te u njega složio ova svoja promišljanja: Heraklovo kurje oko, Kako pauk vrebaleptira te Ružičasta maglica na autocesti za nigdje. U prvome svom promišljanju autor piše o odnosu ideologije i znanosti, tj. o njihovu međuodnosu. Kao prvi primjer toga autor navodi Francusku revoluciju te kaže sljedeće: „Prije revolucije znanost je u Francuskoj bila rezervirana za aristokraciju. Krovna institucija bila je Akademija znanosti u kojoj su njezini članovi birani na temelju znanstvenog rada i postignuća. Zacijelo, nijedna druga nacija nije imala toliko kvalitetnih znanstvenika i znanstvenih institucija. Međutim početkom revolucije, zbog ukidanja svih aristokratskih privilegija, Akademija i cjelokupna znanost u Francuskoj doživjeli su pritisak javnosti. Silni su napadi najposlije uzrokovali zatvaranje Akademije pod optužbom da je ona ‚posljednje uporište aristokracije‘. Neki su vrlo istaknuti znanstvenici, kao što je bio Antoine Lavoisier, jednostavno giljotinirani” (str. 120).

Autor nadalje tvrdi da ni demokratski svijet nije odolio prohibiciji znanstvene samostalnosti. Znanstvenici sve više sudjeluju u izradbi oružja pa i onoga nuklearnog jer im je to bio jedini način da budu plaćeni i imaju prihode u skladu sa svojim akademskim statusom, kaže autor. Osim na Zapadu, tako je i na Istoku. Iako su neki znanstvenici na Zapadu tvrdili i prijetili da će napustiti takav način financiranja, ipak, to se nikada nije dogodilo, nastavlja dalje svojim promišljanjem autor te zaključuje: „Utjecaj ideologije na znanost nije uvijek lako prepoznati. Ipak, za razlučivanje može pomoći tvrdnja oko koje se slaže većina: mišljenje koje drži kako posjeduje konačnu istinu o svijetu i koje osporava raznolikost spoznavanja i tumačenja zbiljnosti nikako ne može biti znanstveno. Na žalost, koliko god povijest bila učiteljica života, toliko su ljudi loši đaci. Stoga pouzdati se u moralnost i svijest odgovornih, bilo bi ravno samokatapultiranju u zemlju čudesa” (str. 122).

Zadnje poglavlje u knjizi autor je naslovio *Jezik nejačadi*, a u njemu se pozabavio ovim temama: Točka preokreta ili okrenuta točka, Pupak vremena te, konačno, Štioci Božje knjige. U

zadnjem eseju u knjizi autor predstavlja istaknute redovnike znanstvenike Katoličke Crkve koji su itekako bili sposobni čitati „knjigu svijeta” i izvoditi iznimno važne znanstvene zaključke i zapažanja. Ponajprije autor spominje Gregora Mendela, redovnika augustinca koji je začetnik genetike koja će kasnije postati temelj suvremenog proučavanja živih organizama. Uzgajajući grah, došao je do iznimnih zapažanja i zaključaka. Spominje autor i benediktince te za njih vrlo lijepo kaže: „Ovu se redovnici nisu zaustavljali samo na tome. Štoviše, prepoznajući vrijednost u svemu što je Božje djelo, oni su u skladu s geslom svoga utemeljitelja (*ora et labora*), dali vjetar u leđa gospodarskomu, kulturnomu i društvenomu razvoju cijele Europe i tako učvrstili temelje nove civilizacije. Njihovi samostani nisu bile zamrznute slike poput brončanih otisaka na novčićima ili svratišta osamljenika zadovoljnih toplim kutkom i slasnim zalogajem. Upravo suprotno. Bila su to mjesta rijetko viđene vitalnosti, intelektualne potentnosti i duhovne elegancije. Držeći se dužnicima budućnosti, nisu indolentno odgađali rokove spoznaje niti su se zadovoljavali pukom transakcijom ideja. Takav stav urodio je fascinanim plodovima” (str. 151).

Nadalje, u svojem tekstu autor spominje i druge redove, npr. dominikance i njihova znanstvenika Alberta iz Lauingena, koji je već za svog života nazvan Velikim. Papa Pio XI., proglasivši ga svetim, na poseban je način istaknuo njegova znanstvena postignuća. „Nije to učinio slučajno. Naime Albertus Magnus jedan je od rijetkih univerzalaca koji se ozbiljno bavio astronomijom, kozmografijom, meteorologijom, klimatologijom, fizikom, mehanikom, arhitekturom, kemijom, mineralogijom, antropologijom, zoologijom i botanikom. Njegovi sustavni i sveobuhvatni opisi prirode bit će podloga i nadahnuće mnogim istraživačima nakon njega” (str. 152).

Od isusovaca autor ističe Georgesa Lemaitrea i spominje njegovu novu fizikalnu hipotezu o postanku svemira. „Po njegovu mišljenju materija čitavoga svemira u početnome je trenutku bila zgusnuta u jednoj iznimno maloj kugli, „primitivnome atomu” visoke temperature. Tada se dogodila fantastična eksplozija, „veliki prasak” nakon čega se materija počela širiti. Ova je hipoteza izazvala porugu i podsmijeh znanstvene zajednice drskomu anonimnom crkvenjaku koji je u novome ruhu pokušao dokazati da je svijet stvoren *ex nihilo* i da ima svoju povijest. (...) Danas je međutim i na najzadrtije antiteističke znanstvenike nezamislivo drukčije tumačenje postanka i evolucije svemira” (str. 153).

Na koncu, autor nije mogao da ne spomene i našeg slavnog znanstvenika Ruđera Josipa Boškovića. Njegove su ideje bile umnogome ispred njegova vremena te su neke od njih postale izazov i suvremenoj znanosti.

Autor svoj vrlo zanimljivi esej završava pozivajući se na riječi A. D. Sertillangesa koji poziva da se duh prepusti, s jedne strane rastu, a s druge strane, pomutnji te autor zaključuje: „To pak može spoznati i prihvatiti samo onaj koji je ponizan i svjestan svojih ograničenja. Zato bi se svaki kršćanski intelektualac prije umnoga rada trebao pomoliti zazivima svetoga Toma Akvinskoga” (str. 154).

Pogovor knjizi napisao je i autora, ne bez razloga, pohvalio prof. dr. sc. Ivo Žanić. Na kraju knjige nalaze se osvrti i to ovim redom: prof. dr. sc. Stipe Kutleša, *Opasna knjiga za prevarante*, prof. dr. sc. Ante Pavlović, *Istinom do punine smisla, slobode i života*, te, na koncu, fra Zvonko Benković, *Nelakirani dragulj*. Autor je na koncu knjige izrazio i određene zahvale objašnjavajući ujedno čitatelju pozadinu nastanka ovih njegovih eseja i mjesta gdje su ranije u nizovima bili objavljeni. Knjiga, naravno, sadržava i kazalo imena i pojmova.

Svaki esej na svoj način ostavlja dojam na čitatelja. Čitajući ih, očito je kako ih je autor dobro prije promislio, nego što ih je i zapisao. Nadalje, iz svakog se eseja otkriva i autorova načitanost i intelektualna širina kojom pokriva mnogobrojne autore i s onima s kojima se ne slaže ne boji se uhvatiti u koštac i ozbiljno argumentima raspravljati. Iz tekstova se i više nego jasno vidi koji je autorov pogled i stav. Sve tekstove prožima nota kršćanskog nadahnuća, traženjem i zastupanjem istine te odbacivanjem lažnih tvrdnji i stavova. Knjigu možemo preporučiti svim zainteresiranim čitateljima raznolikih profila. Dobro će doći i sveučilišnom profesoru kao i studentima koji se tek probijaju u svijet znanja i ozbiljnog i utemeljenog promišljanja. Oni koji se ne bave profesionalno knjigom, ovi će eseji doći kao štivo iz kojega će mnogo toga naučiti. Mogu se čitati ili zajedno u okviru predviđenih poglavlja, ali i odvojeno, ne slijedeći autorov raspored. Kako god da ih se uzme, ne gubi se njihov smisao ni logika autorova promišljanja i poruke koju želi prenijeti na čitatelje. Nadati nam se samo da će autor nastaviti s pisanjem svojih promišljanja u obliku eseja i da ćemo u dogledno vrijeme ugledati i nastavak ove vrijedne i nadasve zanimljive knjige.